

УДК 82-1/-9.09:[159.923.2:17.022.1:316.7](100)''19/20''

ХОМА Василина – кандидат філологічних наук, асистент кафедри англійської філології, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна (vasylina.khoma@lnu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6028-7264>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.17>

Бібліографічний опис статті: Хома, В. (2026). Ідентичність у сучасному гуманітарному знанні: міждисциплінарний підхід. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 65, 149–156, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.17>

ІДЕНТИЧНІСТЬ У СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ЗНАННІ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз феномену ідентичності як однієї з ключових категорій сучасного гуманітарного знання з акцентом на її вивчення в літературознавстві. Дослідження зосереджено на проявах ідентичності в літературі, зокрема в поліфонічній структурі текстів, інтертекстуальності та в культурно-національному вимірі. Наукова новизна полягає в розгляді літературного тексту як динамічного простору формування множинних ідентичностей, у межах якого взаємодіють ідентичності автора, персонажа та читача, а також у висвітленні ролі наративних стратегій, поліфонії, інтертекстуальності й жанрової гібридності в цьому процесі. Метою дослідження є узагальнення та систематизування уявлення про поняття «ідентичність» у гуманітарних науках ХХ – перших десятиліть ХХІ століття, а також виявлення різновидів ідентичності та специфіки її формування під впливом різноманітних соціальних і культурних чинників. Методологічну основу розвідки становить міждисциплінарний підхід, що поєднує філософські, психологічні, соціологічні та літературознавчі концепції, студії ідентичності, зокрема теорії персональної, соціальної та наративної ідентичностей, а також сучасні культурологічні й рецептивні моделі аналізу. Відповідно розглянуто дослідження культурної ідентичності С. Голла, наративної ідентичності П. Рікера, а також концепцію «уявних спільнот» Б. Андерсона в контексті національної ідентичності, праці інших дослідників. У підсумку визначено динамічну та змінну природу ідентичності, а також підкреслено ключове значення міждисциплінарного підходу як необхідної й методологічно продуктивної основи сучасних літературознавчих інтерпретацій ідентичності. Крім того, дослідження ідентичності в художній літературі відкриває нові перспективи для аналізу та розуміння літературних текстів.

Ключові слова: ідентичність, концепція ідентичності, літературний дискурс, літературознавство, міждисциплінарний підхід.

KHOMA Vasylyna – Candidate of Philological Sciences, Assistant Professor at the Department of English Philology, Ivan Franko National University of Lviv, 1 Universytetska str., Lviv, 79000, Ukraine (vasylina.khoma@lnu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6028-7264>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.17>

To cite this article: Khoma, V. (2026). Identity in Contemporary Humanities: An Interdisciplinary Approach. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho*

© ХОМА Василина, 2026

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)

universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Filolohiia" – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 65, 149–156, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.17> [in Ukrainian].

IDENTITY IN CONTEMPORARY HUMANITIES: AN INTERDISCIPLINARY APPROACH

Summary. The present article explores the phenomenon of identity as a central concept in contemporary humanities, with particular attention to its interpretation in literary studies. The study focuses on how identity is represented in literature, emphasizing the polyphonic nature of texts, intertextual connections, and the interplay of cultural and national dimensions. The relevance of the study lies in approaching the literary text as a dynamic space where multiple identities – those of the author, characters, and readers – interact, and in highlighting how narrative techniques, polyphony, intertextuality, and genre hybridity shape this process. The research aims to synthesize and systematize the understanding of identity in the humanities from the 20th century to the early 21st century, while examining how social and cultural factors influence its formation. Methodologically, the study employs an interdisciplinary framework, integrating philosophical, psychological, sociological, literary perspectives and identity studies including theories of personal, social, and narrative identity, alongside contemporary cultural and reader-response approaches. The analysis draws on Stuart Hall's work on cultural identity, Paul Ricoeur's theory of narrative identity, and Benedict Anderson's notion of «imagined communities» regarding national identity, as well as studies by other scholars. Overall, the study emphasizes the fluid and evolving nature of identity and underscores the crucial role of interdisciplinary approaches as a methodological foundation for contemporary literary analysis. Furthermore, examining identity in literature opens fresh avenues for interpreting texts and understanding the interaction between individual, social, and cultural perspectives.

Key words: identity, concept of identity, literary discourse, literary studies, interdisciplinary approach.

Постановка проблеми. Проблематика ідентичності в сучасному літературознавстві посідає одне з центральних місць, що зумовлено зростанням уваги до особистісних та соціокультурних аспектів самопізнання та формування людського досвіду. Зосередженість на ідентичності відображає інтерес сучасного суспільства до взаємодії різних культурних і соціальних спільнот. Літературні твори, відтворюючи складні взаємозв'язки між персонажами, культурами та історіями, відкривають унікальну можливість для аналізу цих проблем. Особливість літературознавчих концепцій ідентичності полягає в дослідженні фіктивних, створених авторською уявою персонажів, які відображають різноманітні людські історії та ширший культурний і соціальний контексти. Оскільки літературна ідентичність тісно пов'язана з історичними, культурними та соціальними умовами, вона відображає соціальні зміни й культурні тенденції.

Для всебічного розуміння ідентичності в літературі необхідний міждисциплінарний підхід із залученням знань із психоло-

гії, соціології й культурології. Сучасні студії ідентичності (Identity Studies) як міждисциплінарна галузь досліджують формування, представлення та узгодження ідентичностей у різних соціальних, культурних, політичних та історичних контекстах, охоплюючи расу, етнічну належність, стать, сексуальність, клас, національність і релігію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія вивчення ідентичності у філософській думці бере свій початок у добу Модерну з праць Джона Локка та Девіда Г'юма. У філософії поняття «ідентичність» ширше за поняття «ідентичність людини», адже стосується тотожності речей: «Сказати, що речі ідентичні, означає сказати, що вони однакові. «Ідентичність» і «однаковість» означають те саме; їхні значення тотожні» (Noonan, 2022). Локк у творі «Досвід про людське розуміння» («An Essay Concerning Human Understanding», 1690), розглядаючи походження та сутність знання, проаналізував, зокрема, концепції самості (self) та буття. У XVII розділі другої книги «Про ідентичність і розмаїття», окресливши ідентичність як загальнофілософське

поняття, увів разом з тим і поняття персональної (особистої) ідентичності, пов'язаної зі свідомістю людини: «...свідомість завжди супроводжує мислення, і саме вона робить кожного тим, ким він називає себе, і тим самим відрізняє себе від усіх інших мислячих істот; тільки в цьому полягає особиста ідентичність, тобто тотожність розумної істоти; і наскільки ця свідомість може бути поширена на будь-яку минулу дію або думку, настільки далеко сягає ідентичність цієї людини; це те саме «я» тепер, яким воно було тоді; і це те саме «я» з цим теперішнім «я», яке тепер роздумує над ним, зробило ту дію» (Locke, 2004, p. 387). Твердження Локка про ідентичність і самість (self-identity), визначену через єдність свідомості, стало суттєвим внеском у розуміння людини та її свідомості, вплинуло на подальший розвиток як філософії, так і психології. Девід Г'юм у «Трактаті про людську природу» («A Treatise of Human Nature», 1739) розвиває ідеї Локка, зосередившись на природі свідомості та самості, а також пропонує теорію вражень і відчуттів, що впливають на формування самості і допомагають зрозуміти взаємозв'язок уявлення людини про себе зі спостереженнями та аналізом світу (Hume, 1739, p. 45).

Концепція ідентичності набула значного розвитку наприкінці XIX та на початку XX століть, коли предметом дослідження стали не тільки філософські, а й психологічні та соціологічні аспекти людського «Я». Вільям Джеймс у «Принципах психології» («The Principles of Psychology», 1890) розділяє «емпіричне Я» (досвід людини) від «чистого Я», що відображає суб'єктивне самовідчуття: «Відчуття особистої ідентичності – це ... почуття однаковості, що сприймається думкою й зумовлене речами, про які ми думаємо. Ці речі – це теперішнє «я» і вчорашнє «я». Думка не тільки мислить їх обох, а й вважає, що вони тотожні... особиста ідентичність не існувала б як факт...» (James, 2018). Представники психоаналізу Зигмунд Фройд і Карл Юнг глибше розглянули психологічні аспекти ідентичності. Зокрема, Фройд вважав, що ідентичність формується в результаті взаємодії Ід, Его та СуперЕго, і наголошував на ролі несвідомих процесів: «ідентичність психічного і свідомого не є раз і назавжди

вирішеною» (Freud, 1923, p. 16). Юнг вводить поняття колективного несвідомого та архетипів, інтергованих у свідомість людини: «ідентифікація з групою» та «ідентичність групи» впливають на формування особистісної ідентичності (Jung, 1959, p. 125).

Не випадково одночасно з психоаналізом розвивались соціологія і соціальна психологія, у межах яких доведено, що ідентичність людини формується через соціальні взаємодії. Тож спільні культурні норми та цінності впливають на формування ідентичності в різних суспільствах. Одним із перших такі погляди висловив на початку XX століття Чарльз Кулі в праці «Людська природа та суспільний лад» («Human Nature and the Social Order», 1902). Американський соціолог запропонував концепцію «дзеркального Я», згідно з якою самосприйняття формується через уявлення про оцінку оточення. Джордж Мід розширює ці ідеї, вводячи «узагальненого іншого»: «Організовану спільноту або соціальну групу, яка дає людині єдність її «Я», можна назвати «узагальненим іншим». Ставлення узагальненого іншого – це ставлення всієї спільноти» (Aboulafia, 1986, p. 154).

Поняття ідентичності своїм корінням сягає епохи Модерну, а в першій половині XX століття отримало подальший розвиток у різних гуманітарних дисциплінах. Філософи, соціологи та психологи досліджували ідентичність із різних перспектив, що поглибило розуміння цього поняття та створило основу для сучасних концептуальних підходів, визначивши подальший історичний і інтелектуальний розвиток цілої множини досліджень та окресливши зміни в культурній динаміці й академічному критичному мисленні.

У другій половині XX – на початку XXI століть студії ідентичності набувають міждисциплінарного характеру, інтегруючи соціологію, психологію, антропологію, історію, культурологію та літературознавство, зберігаючи при цьому філософську основу. Як стверджено у Стенфордській енциклопедії філософії, «значна частина дебатів про ідентичність в останні десятиліття стосувалася особистої ідентичності, а саме особистої ідентичності у плині часу, але ідентичність загалом та ідентичність речей інших видів теж привертає увагу» (Noonan, 2022). Тобто в цен-

трі уваги перебуває ідентичність людини, яка «має справу з філософськими питаннями, що виникають у неї через те, що ми є людьми (або, як люблять казати юристи та філософи, *особами*). ... Іноді цю тему обговорюють у контексті протейстичного терміна «самість» («self»» (Olson, 2010). Американський філософ Пітер Унгер наполягає на нюансованому погляді, оскільки ідентичність особи не є простим володіння певним набором спогадів, свідомості чи фізичних рис. Він доводить, що ідентичність глибоко пов'язана з цінностями, досвідом і ставленням людини до довкілля. Учений також наголошує, що «психологічна неперервність є значущим фактором» (Unger, 1990, р. 60), проте акцентує на необхідності використання більш гнучких методів дослідження персональної ідентичності порівняно з традиційними підходами. На загал, сучасне розуміння особистої ідентичності виявляє її динамічний, плинний і безперервний характер.

Мета цієї розвідки – розглянути проблему типології ідентичності в гуманітарному знанні та поглибити розуміння її різновидів, сформованих у глобальному, динамічному, мультикультурному світі.

Після всебічного розгляду та систематизації уявлень про поняття «ідентичність» у сучасних гуманітарних науках, а саме в філософії, психології, та соціології наступним етапом та **завданням** цього дослідження є вивчення ідентичності в літературному контексті. Літературні студії наочно демонструють механізми формування ідентичності. Поліфонія тексту, інтертекстуальні зв'язки, відбиття соціокультурних конфліктів і національних дискурсів у художніх творах сприяють глибшому розумінню того, як особистісна, соціальна та культурна ідентичності взаємодіють у процесі конструювання людського досвіду. Отже, сучасні міждисциплінарні підходи поєднують історичну, психологічну, соціологічну та культурологічну перспективи, створюючи комплексну картину динаміки ідентичності в різних контекстах.

Виклад матеріалу. У сучасному літературознавстві міждисциплінарні студії ідентичності зумовили суттєве зацікавлення темами, пов'язаними з ідентичністю – гендерною, етнічною, національною та іншими.

Аналіз художніх творів з погляду ідентичності дає змогу продемонструвати, як література не лише відбиває суспільні уявлення про ідентичність, але й активно формує їх, впливаючи на самоусвідомлення, емоційний досвід та процеси самоідентифікації читачів. Художня література є «простором, у якому питання про природу особистої ідентичності артикульовано з найбільшим викликом», – зазначають Ендрю Беннетт і Ніколас Ройл (Bennett & Royle, 2009, р. 130). Також варто зауважити, що розширення літературознавчих підходів до аналізу ідентичності пов'язане з розвитком нових критичних методологій – постколоніальної, феміністичної, квір-теорії, а також культурних і деконструктивістських студій, які висвітлюють складну взаємодію між літературою, владою та ідентичністю. Загалом, у літературознавстві ідентичність постає як багатовимірне поняття, яке охоплює способи репрезентації людини, її внутрішнього світу, цінностей і моральних виборів у контексті певних соціокультурних реалій.

На наш погляд, найголовнішим виявом ідентичності в літературному творі є ідентичність персонажів з їхніми властивостями, включно з такими аспектами, як риси особистості, переконання, цінності та фізичні характеристики. Художній твір розкриває зазвичай риси соціальної ідентичності персонажів (до якої соціальної верстви належить персонаж), культурної ідентичності (культурне походження, традиції, спадщина, раса, етнічна приналежність), національної ідентичності (зв'язки персонажів з їхніми країнами чи націями, теми патріотизму, націоналізму, впливу національної історії та політики на індивідуальну ідентичність), особистої ідентичності (внутрішнє життя персонажів, особистісне зростання).

Письменники простежують у своїх творах непрості шляхи становлення ідентичності. Процес її формування – через досвід, навчання, міжособистісні зв'язки, внутрішні конфлікти та рефлексії – є центральним мотивом таких жанрових різновидів, як роман виховання чи роман становлення. Загалом, у літературі доби Модерну і Постмодерну мотиви формування ідентичності та її варіації посідають одне з чільних місць, особливо, в жанрі роману: «Багато наративів зосереджено на питан-

нях ідентичності, починаючи з класичного Bildungsroman, що описує розвиток і освіту головного героя від дитинства до дорослого віку, до постмодерністських досліджень фрагментованого Я в літературі та життєвих історіях» (Barstad, 2019, р. 1–2). У цьому контексті концепція поліфонії М. Бахтіна набуває особливого значення. Учений підкреслює діалогічний характер літературної ідентичності, формованої у взаємодії множинних голосів, поглядів і соціальних контекстів (Bachmann-Medick, 1979). Герой у творі, згідно з цією концепцією, не є замкненим індивідом, а втілює множинні ідентичності, які можуть як співіснувати, так і вступати у конфлікт між собою.

Окрім персонажів, у центрі уваги літературознавства перебуває також ідентичність автора, оповідача та читача. Авторська ідентичність визначається не лише особистими переконаннями й досвідом письменника, а й тим, як особистість письменника впливає на літературний твір, вибір теми й проблематики твору, персонажів та на формальну організацію.

Авторська ідентичність теж пов'язана з тим, як твір сприймається і розуміється різними читацькими аудиторіями. Взаємини між автором і читачем складні й багатогранні. Завершуючи свою книгу «Експеримент у критиці» (1961), британський письменник і літературознавець Клайв Льюїс підмітив: «Читаючи велику літературу, я стаю тисячею людей, але все ще залишаюся собою. Як нічне небо у грецькому вірші, я бачу тисячею очей, але це все ще Я, той, хто бачить. Тут, як у поклонінні, у коханні, у моральній дії та в пізнанні, я перевершую себе; і ніколи не буваю більш собою, ніж коли зараз» (Lewis, 1961, р. 142). Учений проводить декілька надзвичайно важливих ідей: по-перше, література впливає на людську особистість, дає можливість вживатися в різні ролі, бачити світ очима безлічі персонажів, не втрачаючи, однак, власного «я»; по-друге, читання літератури не лише розширює горизонти знання й досвіду, але також допомагає людині розвинути її особистісні якості, розкрити суть своєї ідентичності. На нашу думку, ці слова можна пов'язати також з ідентичністю автора, адже автор одягає маски різних нараторів і персонажів, проживає їхню фік-

ційну долю, залишаючись при цьому самим собою.

З іншого боку, однією з найвпливовіших та обговорюваних у літературознавстві другої половини XX століття тем є ідея Ролана Барта про смерть автора, яку він висловив в однойменній статті «Смерть автора». Барт заперечує традиційне уявлення про автора як головне джерело змісту й сенсів тексту, запропонувавши натомість зосередитися на тексті та читачеві. Очевидно, що ця ідея пов'язана з проблемою авторської ідентичності, оскільки демонструє постмодерністську відмову від фіксованої, незмінної ідентичності автора як джерела значення. Вона також відкриває простір для різних інтерпретацій тексту, допомагаючи читачеві формувати власне розуміння твору на основі свого досвіду й ідентичності (Barthes, 1977).

Читачі можуть поділяти цінності автора, мати такий самий життєвий досвід і відчувати емпатію до персонажів. Також твори можуть емоційно впливати на читача, формуючи відчуття зв'язку з автором. Однак художній твір може викликати в читача спротив до світоглядної концепції автора. Це означає, що читачі інтерпретують літературний твір крізь власний досвід і відповідно до власної ідентичності.

Виходячи з позиції, що зовсім необов'язково, аби читач розкодував повідомлення з тим самим смислом, який заклав у нього автор, С. Голл розробив концепцію «позиціонування читача» в контексті дослідження культурної ідентичності. Зокрема, він дослідив, як повідомлення кодуються авторами медійних текстів і декодуються читацькою аудиторією, і запропонував три позиції читача, у межах яких відбувається розшифрування авторського послання: «домінантно-гегемонна» позиція (коли читач розкодує текст відповідно до закладеного автором коду); «переговорна» позиція (авторське повідомлення сприймається читачем, навіть якщо суперечить особистим переконанням); опозиційна позиція («глобально» протилежне декодування авторського послання й несприйняття його позиції) (Hall, 1980, р. 59–61). Інтерпретація тексту завжди розкриває певні риси читацької ідентичності, так само як ідентичність автора впливає на створення самого тексту.

У літературному творі важливе значення має наративна ідентичність. Це ідентичність оповідача / наратора, яка може бути пов'язана з авторською ідентичністю, відповідати позиції автора або бути цілком відмінною чи зумисне неоднозначною. У літературному творі перспектива наратора суттєво впливає на те, як оповіджено історію і як її інтерпретують читачі.

Однією з найбільш вагомих розвідок, присвячених наративній ідентичності, вважають книгу Поля Рікера «Сам як Інший» (1990), у якій французький філософ стверджує, що ідентичність особи формується та розуміється через розповідь або наратив. Обговорюючи особисту ідентичність, учений розрізняє два її види – «idem» та «ipse», що відображають різні аспекти особистості (Ricoeur, 1990, р. 3). За П. Рікером (1990), idem-ідентичність (від лат. «той самий») – це статичне, незмінне уявлення про себе, до того ж незмінне впродовж певного часу. Ipse-ідентичність (від лат. «сам») – це динамічне, мінливе уявлення про себе, пов'язане з особистісним розвитком та самостійністю в прийнятті рішень та в діях. Ці два види ідентичності взаємодоповнюють одна одну, адже уможливають балансування між стабільністю та змінами. Але, як наголошує П. Рікер (1990), розуміння персональної ідентичності неможливе без розуміння «втручання наративної ідентичності в концептуальну структуру персональної ідентичності у вигляді специфічного медіатора між полюсом, де «idem» і «ipse» тяжіють до збігу, і полюсом, де особистість звільняє себе від однаковості» (р. 118–119).

Ідеї П. Рікера скеровані на важливі аспекти дослідження ідентичності у творах художньої літератури: через наративну структуру розкривається ідентичність персонажів, їхня взаємодія з іншими персонажами та скерованими на читача етичними вимірами та моральними дилемами. Саморозуміння читача є для П. Рікера надзвичайно важливим, адже «саморозуміння – це інтерпретація себе; інтерпретація власного «Я» знаходить у наративі, з-поміж інших знаків та символів, привілейовану форму медіації; остання бере матеріал як із життєвої історії, так і з літератури, виробляючи фікційну історію... Література є величезною лабораторією, у якій ми експе-

риментуємо з оцінками і судженнями схвалення та осуду, у яких наративність слугує вступом до етики» (Ricoeur, 1990, р. 114–115).

Прикметно, що в останні роки з'явилась низка досліджень із проблематики ідентичності, присвячених множині виявів ідентичності в художній літературі. Ідентичність як рухливий і багатовимірний конструкт розглянуто у книзі «Дослідження ідентичності в літературі та життєвих історіях: невловиме Я» (Barstad, 2019). Літературознавці розглядають культурну гібридну ідентичність, ідентичність і релігію, національність та ідентичність, професійну й гендерну ідентичність, ідентичність в автобіографічних творах та в квір-літературі, а також ідентичність крізь призму хвороби і юності в творах сучасної світової літератури (Barstad, 2019).

У поетиці художнього твору проблема особистої ідентичності охоплює різні аспекти: ідентичність автора та його самоідентифікацію, ідентичність наратора та героя, а також ідентичність читача. Ідентичність автора, що включає його життєвий досвід, може змінюватися, тож важливим є процес її формування. Ця ідентичність може впливати на ідентичність персонажів, яка переважно розкривається в процесі становлення та може бути проєкцією авторської ідентичності. Ідентичність центрального персонажа та її розвиток визначають сюжет, проблематику твору та його жанрові особливості. Загалом, динамічна цілісність оповіді тісно пов'язана з самоодатністю та завершеністю персонажа і його історії, що залежить від світоглядних та естетичних особливостей автора. Важливо також урахувувати соціокультурний та історичний контексти, в яких формується ідентичність персонажів та автора. Окремо варто зазначити, що розгляд взаємодії ідентичності різних персонажів та читача може увиразнити складність ідентичності літературних персонажів. Отже, ідентичність у художньому творі варто розглядати в її процесуальності, беручи до уваги, що твір є звісткою читачеві, у якій викладено певне моральне повідомлення.

Вивчення ідентичності у художній літературі невід'ємно поєднує культурні, національні та особистісні виміри. Цю взаємодію ґрунтовно окреслює концепція «уявних спільнот» Бенедикта Андерсона, який у праці

«Уявні спільноти: Роздуми про походження та поширення націоналізму» (1983) стверджує, що нації є «уявними спільнотами», бо навіть члени найменшої нації «ніколи не можуть особисто знати більшість своїх співгромадян, проте уявляють себе частиною спільноти» (Anderson, 1983, p. 6). Спільна мова, історія, культура та символіка підтримують відчуття належності, формуючи культурну ідентичність, яка виходить поза межі безпосередніх соціальних взаємодій.

Розвиваючи ідеї Андерсона, український дослідник Олександр Пронкевич підкреслює, що національна ідентичність є продуктом діяльності інтелектуальних еліт, які через літературу та інші гуманітарні сфери створюють образ нації, що стає об'єктом, метою та засобом націоналізму (Пронкевич, 2007, с. 12). Аналогічно літературний теоретик і культуролог Гомі Бабра у збірці есеїв «Нація як нарація» («Nation and Narration», 1990) акцентує на проблемах конструювання нації через наратив, на взаємозв'язку між нацією, нарацією та ідентичністю. Думка про те, що митці, передусім літератори, художньо витворюють образ нації, увиразнює важливий складник сучасної концепції національної ідентичності – конструювання нації через оповідь про неї. Ці підходи демонструють, що літературні тексти не лише віддзеркалюють культурну та національну ідентичність, а й активно її формують, підтверджуючи міждисциплінарний характер сучасних студій ідентичності.

Студії ідентичності посідають сьогодні чи не центральне місце в гуманітарних науках і об'єднують спектр методологій та теоретичних засад різних дисциплін – психології, соціології, антропології, літературознавства, культурології та філософії. Ця міждисциплінарність забезпечує всебічний аналіз аспектів ідентичності, враховуючи її психологічні,

соціальні, культурні та історичні виміри, що робить цю галузь особливо актуальною та значущою в сучасному гуманітарному дискурсі.

Висновки. Підсумовуючи, можна стверджувати, що сучасне літературознавство розглядає ідентичність як багатовимірний і динамічний феномен, формований у взаємодії особистісних, соціальних і культурних чинників. У художньому тексті ідентичність не є сталою категорією – вона змінюється, трансформується та набуває нових форм залежно від контексту, наративної структури й естетичних стратегій автора. У творах художньої літератури ідентичність персонажів є ключовим елементом, який розкриває аспекти особистості, її соціальну, культурну та національну належності. Наративна ідентичність, що включає позицію оповідача та його взаємодію з авторською ідентичністю, суттєво впливає на сприйняття та інтерпретацію твору читачами. Інтертекстуальність, жанрове змішування та гібридність – основні механізми конструювання ідентичності в літературному дискурсі. Отже, міждисциплінарні підходи змінили розуміння ідентичності в літературознавстві, відкривши можливість бачити її як динамічний процес, формований під впливом різних соціальних та культурних чинників. Саме література, поєднуючи філософський, психологічний, культурологічний та соціальний виміри, стає привілейованим простором для осмислення, репрезентації та дослідження поняття ідентичності в сучасному гуманітарному знанні. Подальші дослідження можуть не лише поглибити теоретичне осмислення ідентичності як безперервного феномену, а й розширити методологійний інструментарій літературознавства, підкресливши роль художнього тексту як простору взаємодії різних форм індивідуального та колективного самовизначення.

ЛІТЕРАТУРА

- Пронкевич О.** Література як націєтворення. Київ : Смолоскип, 2007. 304 с.
- Aboulafia M.** The mediating self : Mead, Sartre, and self-determination. Yale University Press, 1986. 244 p.
- Anderson B.** Imagined communities : Reflections on the origin and spread of nationalism. Verso. 1991. 224 p.
- Barstad G.** *Exploring Identity in Literature and Life Stories : The Elusive Self* / ed. by K. P. Knutsen & E. N. Vestli. Cambridge Scholars Publishing. 2019. 240 p.
- Barthes R.** Image-music-text (Vol. 6135). Macmillan. 1977. 220 p.
- Bennett A., Royle N.** An introduction to literature, criticism and theory (4th ed.). Routledge. 2009. 418 p.
- Bachmann-Medick, D.** Cultural turns : New orientations in the study of culture. Walter de Gruyter GmbH & Co KG. 2016. 302 p.

- Freud S.** The Ego and the Id. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*. Vol. XIX (1923–1925): *The Ego and the Id and Other Works*. 1923. P. 1–66. URL: https://www.sas.upenn.edu/~cavitch/pdflibrary/Freud_SE_Ego_Id_complete.pdf.
- Hall S.** Encoding/decoding. *Diacritics*, 1980. 10(2). P. 51–61. URL: <https://spstudentenhancement.files.wordpress.com/2015/03/stuart-hall-1980.pdf>.
- Hume D.** *A Treatise of Human Nature*. Oxford University Press, Oxford. 1739. 784 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/oseo/instance.00046221>.
- James W.** *The Principles of Psychology*. The Project Gutenberg. 2018. 1408 p. URL: https://www.gutenberg.org/files/57628/57628-h/57628-h.htm#Page_332.
- Jung C. G.** *The archetypes and the collective unconscious*. Princeton University Press. 1969. 475 p.
- Lewis C. S.** *An Experiment in Criticism*. Cambridge University Press. 1961. 148 p.
- Locke J.** *An Essay Concerning Humane Understanding*. The Project Gutenberg. 2004. 1396 p. URL: <https://www.gutenberg.org/files/10615/10615-h/10615-h.htm>.
- Noonan H., & Curtis B.** Identity. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. / ed. by E. N. Zalta & U. Nodelman. 2022. 35 p. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/identity/>.
- Olson E. T.** “Personal Identity”. In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* / ed. by EN Zalta. 2010. 42 p.
- Ricoeur P.** *Oneself as another*. University of Chicago press. 1992. 371 p.
- Unger P.** *Identity, consciousness and value*. Oxford University Press. 1990. 303 p.

REFERENCES

- Aboulafia, M.** (1986). *The mediating self: Mead, Sartre, and self-determination*. Yale University Press [in English].
- Anderson, B.** (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso [in English].
- Barstad, G.** In Knutsen, K. P., & Vestli, E. N. (Eds.). (2019). *Exploring Identity in Literature and Life Stories: The Elusive Self*. Cambridge Scholars Publishing [in English].
- Barthes, R.** (1977). *Image-music-text* (Vol. 6135). Macmillan [in English].
- Bennett, A., & Royle, N.** (2009). *An introduction to literature, criticism and theory (4th ed.)*. Routledge [in English].
- Bachmann-Medick, D.** (2016). *Cultural turns: New orientations in the study of culture*. Walter de Gruyter GmbH & Co KG [in English].
- Freud, S.** (1923). The Ego and the Id. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud* (Vol. XIX (1923–1925): *The Ego and the Id and Other Works*), (pp. 1–66). Retrieved from https://www.sas.upenn.edu/~cavitch/pdflibrary/Freud_SE_Ego_Id_complete.pdf [in English].
- Hall, S.** (1980). Encoding/decoding. *Diacritics*, 10(2), pp. 51–61. Retrieved from <https://spstudentenhancement.files.wordpress.com/2015/03/stuart-hall-1980.pdf> [in English].
- Hume, D.** (1739) *A Treatise of Human Nature*. Oxford University Press, Oxford. DOI: <https://doi.org/10.1093/oseo/instance.00046221> [in English].
- James, W.** (2018). *The Principles of Psychology*. The Project Gutenberg. Retrieved from https://www.gutenberg.org/files/57628/57628-h/57628-h.htm#Page_332 [in English].
- Jung, C. G.** (1969). *The archetypes and the collective unconscious*. Princeton University Press [in English].
- Lewis, C. S.** (1961). *An Experiment in Criticism*. Cambridge University Press [in English].
- Locke, J.** (2004). *An Essay Concerning Humane Understanding*. The Project Gutenberg. Retrieved from <https://www.gutenberg.org/files/10615/10615-h/10615-h.htm> [in English].
- Noonan, H., & Curtis, B.** (2022). Identity. In E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/identity/> [in English].
- Olson, E. T.** (2010). “Personal Identity”. EN Zalta (red.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Winter [in English].
- Pronkevych, O.** (2007). *Literatura yak natsiietvorennia [Literature as Nation-Building]*. Kyiv: Smoloskyp.
- Ricoeur, P.** (1992). *Oneself as another*. University of Chicago press [in English].
- Unger, P.** (1990). *Identity, consciousness and value*. Oxford University Press [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.04.2026